תורה אור

אלא וַיִּקְרָא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, כיצד? לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו אמר להם וכי משלי אכלתם משל אלהי עולם אכלתם הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם. וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ משום דכסתה פניה חשבה לזונה? א"ר אלעזר שכסתה פניה בבית חמיה דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים, מנלן? מתמר: נביאים דכתיב חזון ישעיהו בן אמוץ מלכים מדוד (א) ואמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: אמוץ ואמציה אחים הוו. היא מוצאת היא מיתוצאת מיבעי ליה? א"ר אלעזר לאחר שנמצאו סימניה בא סמאל וריחקן, בא גבריאל וקירבן היינו דכתיב למנצח על יונת אלם רחוקים לדוד מכתם א"ר יוחנן משעה שנתרחקו סימניה נעשית כיונה אלמת, לדוד מכתם שיצא ממנה דוד שהיה מך ותם לכל דבר אחר מכתם שהיתה מכתו תמה שנולד כשהוא מהול דבר אחר מכתם כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה כך בגדולתו (ב) והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותימא ליה מימר? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, מנלן מתמר. הכר נא א"ר חמא ברבי חנינא בהכר בישר לאביו, בהכר בישרוהו: בהכר בישר הכר נא הכתנת בנך היא בהכר בישרוהו הכר נא ותכר יהודה. נא אין נא אלא לשון בקשה אמרה ליה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלים עיניך ממני, ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני היינו דאמר רב חנין בר ביזנא א"ר שמעון חסידא יוסף שקדש ש"ש בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה דכתיב עדות ביהוסף שמו (ג) יהודה שקדש ש"ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה כיון שהודה ואמר צדקה ממני יצתה בת קול ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור, חייך שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור מאן נינהו חנניה מישאל ועזריה, צדקה ממני מנא ידע? יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים, ולא יסף עוד לדעתה אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי כיון שידעה שוב לא פסק ממנה: כתיב הכא ולא יסף עוד לדעתה וכתיב התם קול גדול ולא יסף: אבשלום נתגאה בשערו וכו': ת"ר אבשלום בשערו מרד שנאמר וכאבשלום לא היה איש יפה וגו' ובגלחו את ראשו (וגו') והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך תנא אבן שאנשי טבריא ואנשי ציפורי שוקלים בה לפיכך נתלה בשערו שנאמר ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה (ד) ויאחז ראשו באלה ויותן בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו עבר [נטל ספסירא בעא למיפסקיה] תנא דבי רבי ישמעאל [באותה שעה (ה) נבקע (שאול) מתחתיו] וירגז המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני [אבשלום] מי יתן מותי אני תחתיך אבשלום בני בני... והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני הני תמניא (ו) בני למה? שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך: איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה ואיכא דאמרי דאייתיה לעלמא דאתי ואבשלום לקח ויצב לו בחייו מאי לקח אמר ריש לקיש שלקח מקח רע לעצמו, את מצבת אשר בעמק המלך וגו' א"ר חנינא בר פפא בעצה עמוקה של מלכו של עולם דכתיב

רש"י

אלא ויקריא. למד לבריות לקרות שם בשם ה' אל עולם: בילד לאחר שאכלו ושתו. מאלו היו עומדין לברכו לאברהם והוא אומר להם וכי משלי אכלתם: שכסתה פניה בבית חמיה. ולא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה (ז): אמוץ. אביו של ישעיהו ואמציה מלך יהודה אחים הוו ואמציה מזרע דוד היה ואמוץ אחיו נביא היה אלמא נביאים נפיק מינה: היא מיתוצאת. הוי משמע לשון הוצאה בעל כרחה היא מוצאת משמע לשון מאליה: סימניה. חותמו ופתילים ומטה שבא סמאל שהוא שר של אדום וריחקן כדי שתשרף ולא יצא דוד ממנה המכה את אדום בגיא מלח: יונת אלם רחוקים. על עסקי הרחקה שנעשו סימניה רחוקים: לדוד מכתם. לאותה (ח) שהיתה ראויה ועומדת לצאת ממנה דוד: שהוא מך. עניו: ותם. תמים בדרכיו: מכתו תמה. מקום מילה שהוא ראוי למכה היה תם ושלם שלא הוצרך לחתכו: ד"א כשם שבקטנותו. קודם שמלך: כך בגדולתו. לאחר שמלך ולשון מכתם שהיתה תמה מכתו מתחלתו ועד סופו לא נחסר ענוותנותו ולא נשתנית: והיא שלחה וגו' לאיש אשר אלה לו. ולא שלחה לו לאמר ממך אני הרה והרי סימנין שלך: ותימא ליה מימר. לשליח אמור לו שממנו אני הרה ואלו סימניו: ואל ילבין כו'. אף זו נוח היה לה לישרף ואל תלבין פניו לפיכך שלחה לו אם יודה ויגלה הוא עצמו את הדבר יגלה ואם לאו תשרף, ולא תגלה היא את הדבר: בהכר בישר. אל אביו דבר שנלטער בו ובהכר בשרוהו: מנא ידע. שממנו היא מעוברת שמא אף אחרים באו עליה: ויאמר. בת קול אמרה: כבושים. דברים עלומים שנגזרו מלפני שיצאו מזו מלכים ואי אפשר לצאת אלא מיהודה דכתיב (בראשית מט) גור אריה יהודה כבושים דברי סתר גזירת המלך כמו בהדי כבשי דקודשא בריך הוא למה לך בברכות (דף י.) גבי חזקיה: כיון שידעה. שידע בה שהיא צדקת ולשם שמים נתכוונה: מקץ ימים לימים. משנה לשנה שנזיר עולם היה ומגלח אחת לי"ב חודש: דקריב רישיה לגבי גופיה. שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו וקירבו: שלקח מקח רע לעצמו. והכי קאמר קרא ואבשלום לקח לו את (ט)(המצבה) הזאת בחייו ויצב לו את מצבת אשר בעמק המלך: עצה עמוקה. של הקב"ה שהוא מלך עולם שגזר על דוד כן במעשה בת שבע: הכי מקים

תוספות

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש. כדאמר בפ' הזהב (ב"מ דף נט:) כל היורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה וחד מינייהו המלבין פני חבירו ברבים ואומר נמי (שם נט.) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד ונראה הא דלא חשיב ליה (פסחים דף כה.) בהדי ג' עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים משום דעבירה דהלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות המפורשות:

יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים. בשלהי מסכת מכות (דף כג:) מסיק דהכי גמירי לה:

דקרב רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר דאמר בחלק (סנהדרין דף קג:) אבשלום אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאייתיה לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי דגיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בהדי אחז ואחזיה דאמר (שם קג:) לא חיין ולא נידונין וי"ל דלא חשיב אלא מלכים:

דאייתיה לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו בחלק (סנהדרין דף קד.) ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשו אבל הבן מציל את האב כגון יחזקיה שלא מנו את אמון וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו בעולם הזה שנהרג במיתה משונה הועילה לו תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה כתוב על גולגלתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד עבודת כוכבים א"כ מאי למימר הא דאמר אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה מועלת ודוד התפלל על אבשלום ולעולם

תוספות שאנץ

וכי משלי אכלתם הודו וברכו למי שאמר והיה העולם. יש במדרש שלא רצו לברך ברצונם עד שאמר להם אברהם פרעו מה שאכלתם ושתיתם והיה אומר להם שהוא עולה למנין גדול כי היו במדבר והיה טורח גדול להביא שם המאכל והמשתה וכשראו כך כי היה חוצה אברהם שיפרעו הכל או ברכו הקב"ה שלא ברצונם על מנת שלא יפרעו שום דבר: שכסתה פניה בבית חמיה אע"פ שהיה בלבו שהיא תמר טעה בכך לומר אחרת היא שהרי תמר צנועה היתה. א) ל"א שכיסתה פניה בבית חמיה לא ראה אותה כל הימים שגדלה בביתו לפי' לא הכירה: יצאו כבושין דברים עלומים שנגזרו מלפני שיצאו מזו מלכים ואי אפשר לצאת אלא מיהודה כדכתיב גור אריה יהודה כבושין דברי סתר לה'.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר ר' לוי: (ב) שם כך בגדולתו שקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו ללמוד תורה והיא שלחה: (ג) שם יהודה שקדש ש"ש...

גליון הש"ס

גמ' בהכר בשרוהו. כעין זה לקמן דף יג ע"ב...

מסורת הש"ס

מגילה י: · ברכות ט: · [ברכות מ. סנהדרין מג:] · [לקמן טו:] · [סנהדרין ק.] · דברים פ' שמואל ב' י"ד